

सभाध्यक्ष महोदय,
सभा सदस्यज्यूहरू,

१. नेपालमा सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको अभ्यास गर्ने गरी कार्यान्वयनमा रहेको नेपालको संविधान अनुसार स्थानीय तहको दोस्रो कार्यकालको तेश्रो बजेट नीति तथा कार्यक्रम पेश हुने १७औं नगर सभा अधिवेशनमा हामी उपस्थित भएका छौं । यस घडीमा नागरिक सर्वोच्चता सहितको शासन व्यवस्था स्थापना गर्नका लागि अधोपान्त जीवन उत्सर्ग गर्नुहुने समस्त ज्ञात अज्ञात सहिदहरू प्रति हार्दिक श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्न चाहन्छु ।
२. बेलबारी बासीको विकास र समृद्धिको सङ्कल्प पूरा गर्ने दायित्व हामीमा रहेको छ । सीमित स्रोत र साधनको अधिकाधिक सदुपयोग गरी समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा प्राथमिकताहरू तय गरी नागरिकका चाहाना पुरा गर्नु हाम्रो प्राथमिक कर्तव्य हो । यस तर्फ हामी सदैव सचेत र सजक छौं ।
३. सङ्घीय शासन प्रणाली अन्तरगत सहकारिता, समन्वय र सहअस्तित्वको मूल मर्मलाई आत्मसाथ गर्दै "समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली" को राष्ट्रिय लक्ष्यमा स्थानीय तहको सहभागिता र योगदान सुनिश्चित गर्न दृढताका साथ लागि परिरहेका छौं ।
४. देशको आर्थिक मन्दीको असरबाट हाम्रो नगरपालिका समेत अछुत रहन सकेन । जसले गर्दा स्वीकृत आयोजना तथा कार्यक्रमहरू सम्झौता कार्यान्वयनको अन्तिम चरणमा भए पनि भुक्तानी प्रक्रियामा असर परिरहेको छ । आगामी आर्थिक वर्षमा आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ का आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको समेत भुक्तानीको दायित्व सार्ने देखिन्छ । जसका कारण ठुला रूपान्तरणकारी आयोजनाहरूमा पर्याप्त लगानी गर्न सम्भव भएको छैन ।

सभाध्यक्ष महोदय,
सभा सदस्यज्यूहरू,

५. अब म आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को नीति, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गर्दा लिइएका आधारहरू प्रस्तुत गर्न गइरहेको छु ।

- नेपालको संविधान (२०७२),
- स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४,
- सङ्घीय सरकारको आवधिक योजना,
- दिगो विकासको लक्ष्यहरू,
- आ.व. २०८२/८३ को सङ्घीय सरकार र प्रदेश सरकारले प्रस्तुत गरेको नीति कार्यक्रम तथा बजेट,
- नेपाल सरकारकाबाट प्राप्त स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४,
- नेपाल सरकारका स्वीकृत क्षेत्रगत नीतिहरू,
- मन्त्रालय र राष्ट्रिय योजना आयोगका निर्देशन/परिपत्रहरू,
- बेलबारी नगरपालिकाको आवधिक योजना २०८१।०८२ देखि २०८४।०८५ दिर्घकालिन लक्ष्य उद्देश्य र रणनीति
- राजनीतिक दलहरूको घोषणापत्र,
- राजनीतिक दलहरूको सुझाव,
- नागरिक समाज लगायत सरोकारहरूको सुझाव,
- गैर सरकारी संस्था, बुद्धिजीवी तथा टोल विकास संस्थाहरूबाट प्राप्त सुझाव ।

**सभाध्यक्ष महोदय,
सभा सदस्यज्यूहरू,**

अब म चालू आ.व. २०८१/०८२ को बजेट तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त कार्यान्वयनको अवस्था र आगामी आ.व. २०८२/०८३ को नीति कार्यक्रम तथा बजेट प्रस्तुत गर्न चाहन्छु ।

चालू आ.व. २०८१/०८२ को प्रस्तावित कुल बजेट रु. ९७ करोड १५ लाख ८५ हजार रुपैयाँ बराबरको आय व्यय अनुमान गरिएकोमा समीक्षा अवधि (जेष्ठ मसान्त) सम्म चालु खर्च तर्फ ४५ करोड २९ लाख ७२.६२ प्रतिशत र पुँजीगत खर्च तर्फ १६ करोड ७२ लाख ४७.९२ प्रतिशत व्यय भई सकेको अवस्था रहेको छ । समीक्षा अवधिसम्म पुँजीगत खर्च तुलनात्मक रूपमा न्यून हुनुमा बहुवर्षिय प्रकृतिका ठुला आयोजनाहरूमा सङ्घीय सरकार तथा विकास साझेदारहरूबाट अनुमान गरे अनुसारको बजेट प्राप्त नहुनु र सङ्घीय सरकार राजस्व बाँडफाँडबाट करिब ७४ प्रतिशत मात्र रकम प्राप्त हुनु, सङ्घीय र प्रदेश सरकार समानिकरण अनुदान तर्फ ९ प्रतिशतका दरले बजेट कटौती हुनु, घरजग्गा रजिस्ट्रेसन बापत प्राप्त हुने भनी अनुमान गरिएको आयको ६७ प्रतिशत मात्र आय हालसम्म प्राप्त हुनु र ठुला प्रकृतिका आयोजनाहरू सम्पन्न हुने अन्तिम चरणमा रही भौतिक प्रगति भएको तर वित्तीय प्रगति हुने चरणमा रहेका कारणहरू रहेका छन् ।

**सभाध्यक्ष महोदय,
सभा सदस्यज्यूहरू,**

माथि मैले समीक्षा अवधिसम्मको अवस्था यथार्थ प्रस्तुत गरे । यस्तो विद्यमान अवस्थामा समेत नगरपालिकाले १५औं नगर सभाले स्वीकृत गरेका प्राय सबै आयोजना तथा कार्यक्रमहरू सञ्चालन भइरहेको ब्यहोरा निवेदन गर्दछु ।

आगामी आर्थिक वर्ष देखि मध्यमकालिन खर्च संरचना अनुरूप ३ वर्षको बजेट प्रक्षेपण गरिएको छ । जस अनुसार आगामि वर्षको लागि कुल १ अर्ब ९ करोड ४५ लाख ४७ हजारको बजेट प्रस्तुत गरेको छु । जस अन्तर्गत चालु खर्च तर्फ ७१ करोड ३७ लाख ९२ हजार, पुँजीगत तर्फ ३७ करोड ४७ लाख ५५ हजार र वित्तीय व्यवस्थापन तर्फ ६० लाख विनियोजन गरेको छु । बजेटको स्रोतको रूपमा ३३ करोड ८० हजार आन्तरिक आय तर्फ अनुमान गरिएको छ भने बाँकी रकम ७६ करोड ४४ लाख ६६ हजार बाहिरी स्रोत रहेको छ ।

उपरोक्त अनुसारको बजेटमा समितिगतरूपमा तपसिल अनुसारको विनियोजन प्रस्ताव गरिएको छ

१. आर्थिक विकास: कृषि, पशुपक्षि, उधोग सहकारी तथा रोजगारी २ करोड ७४ लाख १९ हजार
२. सामाजिक विकास समिति: शिक्षा, स्वास्थ्य, महिला बालबालिका, लक्षित वर्ग ४३ करोड ८४ लाख १८ हजार
३. बन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन: नदि नियन्त्रण, फोहोरमैला व्यवस्थापन, बैकल्पिक उर्जा ९६ लाख
४. भौतिक पुर्वाधार विकास समिति: सडक, पुल, ढल निकास, भवन १६ करोड ६७ लाख ३५ हजार
५. सार्वजनिक सेवा तथा क्षमता विकास: १ करोड ५३ लाख ७५ हजार
६. वडा सिलिङ्ग ८ करोड ५० लाख वडा विनियोजन प्रस्ताव गरिएको छ ।
८. बहुवर्षिय क्रमागत र भूतकानि दिन बाँकी ११ करोड ।
९. चालु खर्च १६ करोड ७० लाख विनियोजन प्रस्ताव गरिएको छ ।
१०. नगर अस्पताल तर्फ ७ करोड ५० लाख विनियोजन प्रस्ताव गरिएको छ ।

सभाध्यक्ष महोदय,
सभाका सदस्यज्यूहरू,

अब म बेलबारी सरकारको पहिलो आवधिक योजनाको दिर्घकालिन सोच लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्तिको लागि आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को लागि प्रस्तावित बजेटको उद्देश्यहरू प्रस्तुत गर्न चाहन्छु ।

१. उद्देश्यहरू :

- क. दिगो विकास लक्ष्य र निर्धारित सूचकहरू हासिल गर्नु ।
- ख. शिक्षा, स्वास्थ्य लगायत आधारभूत सेवा तथा संरचनाहरूमा सबैको पहुँचको सुनिश्चितता गर्नु ।
- ग. समावेशी विकास प्रवर्द्धन सहित असमानता न्यूनीकरण गरी विकासमा सबैको अपनत्व सुनिश्चित गर्नु ।
- घ. कृषि उत्पादकत्व वृद्धि तथा उद्यम विकास गरी आय आर्जनका अवसरहरू सिर्जना गरेर उच्च आर्थिक वृद्धिदर प्राप्त गर्नु ।
- ङ. सुशासन तथा नगरपालिकाबासीहरूलाई सामाजिक न्यायको प्रत्याभूति गर्नु ।
- च. प्रविधि विकास तथा विस्तार गर्नु ।
- छ. मानव अधिकार संरक्षण, दण्डहिनताको अन्त्य सहितको सामाजिक सुरक्षालाई सुनिश्चित गर्नु ।

२. बजेटको प्राथमिकताका क्षेत्रहरू

- क. सामाजिक क्षेत्र मुलत शिक्षा तथा स्वास्थ्यको क्षेत्रमा गुणात्मक सुधार
- ख. प्रतिफलमुखि गुणस्तरिय भौतिक पूर्वाधार विकासमा लगानि विस्तार
- ग. उद्यमशीलता रोजगारी उत्पादन तथा उत्पादकत्व अभिवृद्धि
- घ. सन्तुलित विकास र सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति
- ङ. नागरिकमैत्री सेवा तथा सुशासन

सभाध्यक्ष महोदय,
सभा सदस्यज्यूहरू,

अब म बेलबारी सरकारको आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को बजेटको प्राथमिकताका क्षेत्रहरू प्रस्तुत गर्न चाहन्छु ।

- १. गुणस्तरीय पूर्वाधार विकास र संरक्षण ।
- २. स्थानीय शासन प्रविधिमैत्री "सुशासन" ।
- ३. गुणस्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्यमा सर्वसाधारण नागरिकको पहुँच अभिवृद्धि ।
- ४. गरिबी न्यूनीकरणका लागि सिप विकास र उद्यमशीलता ।
- ५. सामाजिक न्याय र समतामूलक समाज निर्माणका लागि लगानी ।
- ६. युवाका लागि खेलकुद (युवाको विकास खेलकुदको आधार)
- ७. पर्यटन प्रवर्द्धन तथा सिमसार व्यवस्थापन ।
- ८. कला, साहित्य, भाषा, संस्कृति संरक्षण र प्रवर्द्धन ।
- ९. जैविक विविधताको संरक्षण, वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन ।
- १०. विपद् व्यवस्थापन र विपद् निरोधात्मक कार्यक्रमहरू ।

अव म माथि उल्लेखित उद्देश्य एवं प्राथमिकताहरू पूरा गर्न अङ्गीकार गरिने आर्थिक वर्ष २०८२ / ०८३ को बजेट तथा कार्यक्रमको उप क्षेत्रगत नीति तथा प्राथमिकतालाई संक्षिप्त रूपमा राख्ने अनुमति चाहन्छु ।

क. आर्थिक विकास :

कृषि : आर्थिक समृद्धिको मूल संवाहक

१. मौसमि तथा बेमौसमि तरकारी बाली प्रवर्धनमा जोड दिइने छ
२. बेलबारी नगरपालिकालाई खाद्यान्न तथा तेलहन बाली—मकै , धान तथा तोरी उत्पादनको केन्द्रको रूपमा विकास गरी निर्यात प्रवर्धनमा जोड दिइनेछ ।
३. माटोको उर्वरा शक्तिको संवर्धन , जैविक मल प्रवर्धन ,जैविक विषादी प्रयोगको विस्तार तथा आकस्मिक बाली संरक्षणलाई विषेश ध्यान दिइने छ ।
४. साना किसानहरूको आवश्यकतालाई ध्यानमा राखि साना सिंचाई कार्यक्रम बिस्तार गरिनेछ ।
५. आधुनिक व्यवसायीक कृषि बिस्तारका लागि कृषि यन्त्रीकरण सहयोग ,कृषक क्षमता बृद्धि कार्यक्रमलाई निरंतरता दिइएको छ ।
६. उन्नत प्रविधि प्रकाशन , नविनतम कृषि प्रविधि प्रदर्शन कार्यक्रम , कृषि प्रोफाईल निर्माण जस्ता विषयहरू सहित कृषिमा युवा उद्यमीहरूलाई प्रोत्सान गर्ने कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
७. विज बृद्धि कार्यक्रम , बेमौसमी खेतीका लागि मल्चिङ र टनेल प्लाष्टिक वितरण जस्ता कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
८. खाद्यान्नबाली वर्षेधान विस्तार कार्यक्रम, मौरी पर्वधन तथा फलफुल खेति प्रवर्धनमा विषेश जोड दिइनेछ ।
९. सामुदायिक वन सँगको साझेदारीमा कृषि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

पशुपक्षि :आधुनिक,वैज्ञानिक र व्यावसायिक पशुपन्छी तथा मत्स्यपालन

१०. पशुपन्छी उपचार रोग निदान तथा डिस्पेन्सरी सेवा, पशु उपचार घुम्ती, पशु रोग नियन्त्रण खोप सेवा सञ्चालन गरिनेछ ।
११. घाँसेबाली उत्पादन क्षेत्र विस्तार गरी हरियो घाँसमा आधारित पशुपालन कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
१२. पशुपक्षि रोग सचेतना कार्यक्रम थप व्यवस्थित गरी वडास्तरमै सञ्चालन गरिनेछ ।
१३. नश्व सुधारका लागि कृतिम गर्भाधान कार्यक्रमलाई प्राथमिकतासाथ संचालन गरिनेछ ।
१४. मत्स्य पालन प्रवर्धन कार्यक्रम अन्तरगत, तालिम , उपकरण खरिद र पोखरी उपचार जस्ता एकिकृत कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
१५. नगरपालिकालाई क्रमश माछा,मासु दुध र अण्डामा आत्मनिर्भर गरी निर्यात प्रवर्धनमा जोड दिइनेछ ।
१६. पशुसेवा केन्द्रद्वारा प्रदान गरिने सेवालाई थप व्यवस्थित गर्दै लगिनेछ ।

पर्यटन पूर्वाधार विकास : आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक सम्बृद्धिको आधार

१७. पर्यटन विकास गुरुर्योजना निर्माण गरी व्यवस्थित रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
१८. मुख्य पर्यटकीय केन्द्र जोड्ने सडक विस्तार तथा स्तरोन्नति गरी व्यवस्थित गरिनेछ ।
१९. पर्यटकिय क्षेत्रको सोन्दर्यीकरण र पर्यटकिय करिडोर विकास मा जोड दिइनेछ ।
२०. कछुवा संरक्षण अनुसन्धान केन्द्रको स्थापना गरी जैविक विविधता संरक्षणलाई प्राथमिकतामा राखिनेछ ।
२१. प्रमुख धार्मिक क्षेत्रहरूको जिर्णोद्धार तथा निर्माण तथा पर्यटन प्रवर्द्धनको लागि धार्मिक, सांस्कृतिक कार्यक्रम र प्रचार प्रसारमा जोड दिइने छ ।
२२. आगामि आ.व. देखि बेलबारी नगरपालिकाको पहिलो धिमाल जातिको घरबास होमस्टे संचालनमा ल्याइनेछ तथा जीवित संग्राहलयको आधार तयार गरिनेछ ।

संस्कृति , भाषा , कला तथा सहित्य : सभ्य र सुसंस्कृत समाजको निर्माण

२३. बेलबारी प्रज्ञा प्रतिष्ठानलाई थप व्यवस्थित र प्रभावकारी रूपमा संचालन गरिनेछ ।
२४. नगरपालिकामा प्रचलनमा रहेका सबैप्रकारका अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाको वस्तुगत तथा विस्तृत पार्श्वचित्र तयार पारिने छ ।
२५. विद्यालयस्तरमा कला, साहित्य र संस्कृतिमा विशेष झुकाव भएका विद्यार्थीहरूको पहिचान गरी व्यवस्थित अभिलेख तयार पारिनेछ ।
२६. सांस्कृतिक गतिविधिहरू पर्यटनसंग आबद्ध गर्न व्यापक प्रचार प्रसार गरिने छ ।
२७. लोपोन्मुख सांस्कृतिक गाथाहरू संरक्षण गर्न विशेष समारोह आयोजना गरिने छ ।
२८. नगरपालिकास्तरीय बौद्धिक समाजको मुखपत्रमार्फत बौद्धिक तथा साहित्यिक लेखरचनाहरू नियमित प्रकाशन गर्न संभाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।
२९. बेलबारी नगरपालिकामा एक प्रदेश स्तरीय कला केन्द्र स्थापना गर्न पहल गरिनेछ ।

उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय : कृषि, उद्योग र व्यापारको विकास रोजगारी सृजना

३०. व्यवसाय दर्ता तथा अभिलेखीकरण प्रणाली निर्माण गरी व्यवस्थित गरिनेछ ।
३१. उपभोक्ता हित सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरू संचालन गरिने छ ।
३२. मकै पोल्ने साना व्यवसायीहरूलाई व्यवस्थित गर्न विशेष कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
३३. उद्योग बाणिज्य संघसँगको सहकार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउदै लगिनेछ ।
३४. महिला र युवा उद्यमीहरूलाई प्रोत्साहन गर्न विशेष अनुदान र सहूलियतको प्रवन्ध गरिनेछ ।

३५. स्थानीय कृषि उपजमा आधारित उद्योगलाई प्राथमिकता दिइ कच्चा पदार्थ उत्पादन सुनिश्चित गर्न सम्भाव्य उद्योगी र कृषकबीच अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
३६. औद्योगिक श्रमिकहरूको उपलब्धताका लागि स्थानीय रोजगार केन्द्रमा श्रम सूचना तथा तथ्याङ्क प्रणालीको निर्माण गरिनेछ ।
३७. स्थानीय बजार तथा आपूर्ति प्रणाली सुदृढ पारिनेछ ।

सहकारी : सामुहिकता र सहकार्यमार्फत सबल अर्थतन्त्रको निर्माण ।

३८. सहकारी संस्थाहरूको अनुगमन गरी थप व्यवस्थित बनाउदै लगिनेछ ।
३९. सहकारीहरूको लेखा व्यवस्थापनलाई व्यवस्थित गर्न लेखा तथा पल्स तालिम संचालन गरिनेछ ।
४०. सहकारीमा आधारित खेती प्रवर्द्धन तालिम संचालन गरिनेछ ।
४१. सहकारीलाई उत्पादन तथा रोजगारीसँग जोडी नागरिकको जीवनस्तरमा सुधार ल्याइनेछ ।
४२. सहकारी शिक्षा र तालिम मार्फत संस्थाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।
४३. सहकारीको एकीकरण र डिजिटल कारोबारलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा : श्रमशिल, कर्मठ र दक्ष मानव संसाधन निर्माण

४४. नगरपालिकाबाट श्रम तथा रोजगारीका लागि बाहिरिएका युवाहरूको पूर्ण विवरण तयार पारिनेछ ।
४५. सफल युवा व्यवसायीहरूसँग साक्षात्कार गरी युवाहरूलाई अभिप्रेरित गरिनेछ ।
४६. कुलतमा फसेका युवाहरूको विवरण तयार गर्न युवा क्लबहरूको परिचालन गरिनेछ ।
४७. युवा लक्षित आय आर्जनका कार्यक्रमहरू संचालन गरि आन्तरिक रोजगारी सृजना प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
४८. योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा योजना कार्यक्रमलाई निरंतरता दिइनेछ ।
४९. सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम सम्बन्धी जनचेतना तथा प्रचार प्रसार गरी पहुच अभिवृद्धि गरिनेछ ।
५०. श्रमको सम्मान राष्ट्रको अभियान सम्बन्धी क्रियाकलाप संचालन गरिनेछ ।
५१. रोजगार संवाद मञ्चको सञ्चालन गरिनेछ ।
५२. आन्तरिक रोजगार प्रवर्द्धनका लागि बैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका व्यक्तिहरूलाई उद्यमशीलता प्रवर्द्धन कार्यक्रममा आवद्ध गर्दै लगिनेछ ।

ख. सामाजिक क्षेत्र

स्वास्थ्य तथा पोषण : घरदैलो मै आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चिता

५३. आधारभूत स्वास्थ्य पूर्वाधारको विकासलाई जोड दिइनेछ । आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा अति विपन्न नागरिकको पहुँच स्थापित गरिनेछ ।
५४. नगरपालिका भर समेट्ने गरी आवश्यक संख्यामा २४ सै घण्टा सेवा उपलब्ध हुने एम्बुलेन्स सेवाको प्रबन्ध गरिनेछ ।
५५. पालिका स्तरीय नगर अस्पतालको व्यवस्थापनलाई सुदृढ पारिने छ र सुविधा सम्पन्न आकस्मिक उपचार सेवा बिस्तार गरिनेछ ।
५६. सम्पूर्ण स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई क्षमता विकाससम्बन्धी नियमित तालिमको प्रबन्ध गरिनेछ ।
५७. निःशुल्क वितरण गरिने औषधिको आपूर्ति र भण्डारण प्रणाली चुस्त र दुरुस्त पारिनेछ ।
५८. महिलाको आड खस्ने र पाठेघरको क्यान्सर सम्बन्धी स्वास्थ्य जाँच शिविर नियमित रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
५९. दीर्घरोगीहरूलाई मापदण्डका आधारमा उपचार सहायता रकम वितरण गरिनेछ ।
६०. खोप तथा गाउँघर क्लिनिक व्यवस्थापनलाई सुदृढ पारिनेछ । पूर्ण खोप सुनिश्चित नगरपालिका घोषण गरिएकोमा त्यसलाई अविछिन्न पारिनेछ ।
६१. पालिका स्तरीय आयुर्वेद अस्पताललाई व्यवस्थित रूपमा संचालन गरिनेछ । वैकल्पिक चिकित्सा पद्धति तर्फ आम सर्वसाधारणको आर्कषण बढाइनेछ ।
६२. क्षयरोग मुक्त नगर घोषणाका लागि आवश्यक कार्यको थालनी गरिनेछ ।

शिक्षा विज्ञान तथा नवपर्वतन : आधारभूत देखि उच्च तह सम्मको गुणस्तरीय शिक्षा

६३. गुणस्तरीय शिक्षा प्रवर्धनका लागि विद्यालय शैक्षिक सुधार कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
६४. सार्वजनिक शिक्षा सवलीकरण कार्यक्रमलाई आगामि आ.ब. मा पनि निरंतरता दिइनेछ ।
६५. बालविकास केन्द्रहरूको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ ।
६६. उच्च शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धिको लागि छात्रवृत्ति लगायतका कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
६७. विद्यालय स्तरीय शैक्षिक प्रदर्शनी कार्यक्रमलाई थप व्यवस्थित गरी निरंतरता दिइनेछ ।
६८. सामुदायिक विद्यालयहरूको नतिजा सुधारको लागि अतिरिक्त कक्षा संचालन गरिने छ ।
६९. सिल्वर भोलन्टियर परिचालन गरी कक्षा अविछिन्न राख्ने कार्यलाई निरंतरता दिइनेछ ।
७०. मातृभाषामा कक्षा संचालनको कार्यक्रमलाई व्यवस्थित रूपमा निरंतरता दिइनेछ ।
७१. प्रधानाध्यापक , विषयगत शिक्षक तथा बाल विकास सहजकर्ताहरूको लागि क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी तालिमहरू संचालन गरिनेछ ।

७२. छात्र छात्राहरूको क्षमता अभिवृद्धिको लागि शैक्षिक अवलोकन भ्रमण , शिपमा आधारित शिक्षा कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
७३. माध्यमिक विद्यालयहरूमा विज्ञान प्रयोगशाला तथा आइ सि टि ल्याब तथा पुस्तकालयहरू स्थापना गरिने छ ।
७४. विद्यालयहरूको वातावरण प्रवर्द्धनका लागि सुन्दर विद्यालय तथा बगैचा व्यवस्थापनका लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
७५. ई हाजिरी व्यवस्थापनलाई वडा तहदेखि प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
७६. छात्रासँग उपमेयर कार्यक्रम तथा स्काउट कार्यक्रमलाई निरंतरता दिइएकोछ ।
७७. सामुदायिक विद्यालयका कक्षाहरूलाई क्रमश डिजिटल पूर्वाधारयुक्त बनाइनेछ ।
७८. कक्षा ११ र १२ अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूलाई छात्रवृत्ति एवं निशुल्क अध्यापन गराउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

युवा तथा खेलकुद : शारीरिक स्वास्थ्य र मानसिक सन्तुलनका लागि खेलकुद

७९. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुदमा सहभागिता , नगर स्तरिय खेलकुद प्रतियोगिता संचालन सहयोगको लागि बजेट विनियोजन गरिएकोछ ।
८०. खेलकुद महोत्सव तथा बेलबारी अन्तराष्ट्रिय गोल्डकप, माघेसंक्राति कप जस्ता विविध प्रतियोगिताहरू संचालन गरिनेछ ।
८१. विषयगत खेलकुद प्रशिक्षण , खेलकुद सामाग्री तथा खेलाडि सम्मान कार्यक्रमहरू संचालन गरिने छ ।
८२. खुला व्यामशाला , वडा स्तरिय तथा विद्यालय स्तरिय खेल पुर्वाधार निर्माणमा जोड दिइनेछ ।
८३. विद्यालयहरूको स्तर अनुसार खेल मैदानको उचित प्रबन्ध गरिने छ ।
८४. “समृद्धिका लागि स्वास्थ्य, स्वास्थ्यका लागि खेलकुद” भन्ने मर्मलाई आत्मसात गराउन युवा क्लबहरूलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
८५. नगरपालिका स्तरीय एक क्रिकेट रंगशाला निर्माणका लागि प्रदेश तथा संघीय सरकारसँग आवश्यक समन्वय गरिनेछ ।
८६. अन्तर विद्यालय वार्षिक खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गरिने छ ।
८७. नगरस्तरीय खेलकुद महोत्सव संचालन गरिनेछ ।

खानेपानी तथा सरसफाइ : गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइ

८८. “एक घर एक धारा” को अवधारणा अनुसार खानेपानी सुविधा नपुगेका घरहरूमा समुदायको सहभागितामा आधारभूत खानेपानी व्यवस्था गरिने छ ।
८९. खानेपानी आयोजनाहरू समयमै निर्माण सम्पन्न गरी उपभोक्ता समितिमार्फत सेवा सञ्चालनमा सहयोग र समन्वय गरिनेछ ।
९०. खानेपानीका मुहान, स्रोत तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण तथा संवर्धन गरिने छ ।
९१. समग्र पालिकाको बृहत खानेपानी तथा सरसफाइ गुरुयोजना तयार गरिनेछ ।
९२. नगरपालिका भित्रका सार्वजनिक सेवा प्रदायक संस्थाहरूमा फोहर मैला व्यवस्थापनको कार्य योजना पेश गर्न लगाई प्रभावकारी नियमन र सहजीकरण गरिनेछ ।
९३. वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन समितिलाई सक्रिय बनाई सरसफाइका क्रियाकलापहरूको प्रभावकारी अनुगमन तथा मुल्यांकन प्रणालीको विकास गरिनेछ ।
९४. प्रत्येक घरमा अनिवार्य शौचालयको प्रावधान लागू गरी शौचालय नभएका अति विपन्न घरपरिवारमा शौचालय निर्माणका लागि प्रोत्साहन गर्न मापदण्डका आधारमा निश्चित प्रतिशत अनुदान दिइनेछ ।
९५. फोहोरलाई वर्गीकरण गरी व्यवस्थित गर्न डस्टविन तथा कन्टेनरको व्यवस्था गरिने छ ।
९६. घर, आँगन र टोल सफा राख्न प्रत्येक वडामा सरकारी, निजी गैसस तथा सामुदायिक संस्थाहरूसँग सहकार्य गरी स्थानीयबासीको संलग्नतामा नियमित रूपमा सरसफाई अभियान सञ्चालन गरी जनचेतना फैलाइनेछ ।

महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग : बेलबारीको सभ्यता, न्यायपूर्ण समाज र सामाजिक सौहार्दता

९७. महिलाहरूको लागि नेतृत्व विकास, शिप विकास तथा आय आर्जनका विविध कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
९८. महिला विपेश जातिय परंपरा अनुसार मनाईने विविध चाडहरूको संरक्षण र संवर्धन गरिनेछ ।
९९. हिंसामा परेका महिलाहरूको कानुनी संरक्षण तथा उचित पुर्नस्थापना गरिने छ ।
१००. महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका अन्धविश्वासमा आधारित सामाजिक कुरीतिहरू हटाउन विपेश कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
१०१. स्थानीय सञ्चार माध्यमहरूबाट लैङ्गिकता तथा महिला जागरण सम्बन्धी सामाग्री नियमित प्रसारण गरिने छ ।
१०२. उपमेयरसँग छात्रा कार्यक्रम मार्फत विद्यालय स्तरमा सचेतना कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ ।
१०३. स्थानीय न्यायिक समितिलाई नियमित तालिम सञ्चालन गरी क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ ।
१०४. जेष्ठ नागरिकहरूको लागि निःशुल्क स्वास्थ्य परीक्षण , अवलोकन भ्रमण , दन्त परीक्षण शिविर सञ्चालन गरिनेछ ।

१०५. बालमैत्री नगरपालिका घोषणाको लागि आगामि आ.ब. देखि योजनाबद्ध कार्यको थालनी गरिनेछ ।
१०६. असहाय बुबाआमा र अभिभावक विहीन बालबालिका संरक्षणका लागि कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
१०७. अपाङ्गता पुनर्थापना तथा रोकथाम कार्यक्रमलाई अविछिन्न गरिनेछ । अपाङ्गहरूको लगत संकलन गरी आवश्यक सहायक सामग्री वितरण गरिनेछ ।
१०८. आदिवासी जनजाति , दलित , पिछडाबर्ग तथा यौनिक अल्पसंख्यकहरूको लागि संचालित कार्यक्रमहरूलाई निरंतरता दिइने छ ।
१०९. सबै जाति र वर्गका जेहेन्दार विद्यार्थीहरूको लागि छात्रवृत्ति कोषको निर्माण गरिनेछ ।

शान्ति सुरक्षा : शान्ति सुरक्षा सहितको सुरक्षित नगरपालिका

- ११० सुरक्षाका लागि प्रहरी चौकि स्थापना गर्नुपर्ने आवश्यकता भएका स्थानहरूको अध्ययन गरी सुरक्षा निकायसँग समन्वय गरिने छ ।
१११. आवश्यकताका आधारमा नगर प्रहरी विस्तार गरिने छ ।
११२. विशेष उद्धार टोली निर्माण गरी विपद व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।
११३. सघन वस्ती रहेका बजार क्षेत्रहरूमा आवश्यकताका आधारमा CCTV जडान गरिने छ ।
११४. नगर प्रहरीलाई संवेदनशीलताका आधारमा क्षमता विकास तालिम प्रदान गरिने छ ।

गरिवी निवारण : ज्ञान, सीप र उद्यमशीलताको विकास र गरिवी न्यूनीकरण

११५. बेरोजगार व्यक्ति र रोजगार दाताको तथ्याङ्क संकलन तथा अभिलेख व्यवस्थापन गरी रोजगारदातासँग समन्वय गरी रोजगारी सृजना गर्न सहयोग गरिनेछ ।
११६. भूमिहीन तथा सुकुम्बासीहरूलाई मापदण्डका आधारमा जग्गा उपलब्ध प्रकृया थालनी गरिनेछ ।
११७. रोजगार केन्द्रलाई सक्रिय बनाई नगरपालिकामा निरन्तर श्रृजना हुन सक्ने रोजगारका क्षेत्रका बारे सम्भाव्यता अध्ययन तथा अनुसन्धान गरिने छ ।
११८. नयाँ लघु उद्यमी सिर्जना गर्ने कार्यक्रमलाई व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गरिनेछ ।
११९. लघु उद्यमीहरूको स्थिर उन्नतिको लागि विशेष प्राथमिकता साथ नीति बनाइनेछ ।
१२०. कार्यस्थलमा आधारित सीप/क्षमता विकास तालिम र जीवन उपयोगी सीप तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।
१२१. लघु उद्यमीहरूको उत्पादकत्व र बजार प्रतिस्पर्धा बृद्धि गर्न सहयोग गरिनेछ ।

१२२. ढाका ,पेटनी , जुत्ताचप्पल लघु उद्योगको स्थापना, विकास र बजारीकरणमा सहयोग गरिनेछ ।
१२३. युवालाई सार्वजनिक सेवामा पहुँच बढाउनका लागि कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
१२४. योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा योजना कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

ग. पूर्वाधार विकास :

वस्ती, आवास, भवन तथा सहज, सुरक्षित र भरपर्दो सडक

१२५. आयोजनाहरूको प्राथमिकताका आधारमा आयोजना बैंक स्थापना गरी योजना तर्जुमा प्रकृत्यालाई मध्यमकालीन खर्च संरचना अनुसार व्यवस्थित गर्दै लगिनेछ ।
१२६. सम्पूर्ण वडा केन्द्रलाई नगरपालिका केन्द्रसँग जोड्ने मुख्य—मुख्य सडकहरूलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी शीघ्र स्तरोन्नति तथा कालोपत्रे गरिनेछ ।
१२७. पर्यटकीय सडक निर्माण गर्न संघ र प्रदेश सरकारसँग विशेष पहल गरिनेछ ।
१२८. सरकारी तथा सार्वजनिक भवनहरू अपाङ्ग मैत्री, बालमैत्री तथा महिला मैत्री बनाइने छ ।
१२९. आवास तथा भवन निर्माणमा स्थानीय स्तरमा उपलब्धता भएका निर्माण सामग्रीको उच्चतम प्रयोग गरिने छ ।
१३०. समयानुकूल भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
१३१. घरनक्शा अभिलेख व्यवस्थापनलाई डिजिटल र प्रविधिमैत्री बनाइनेछ ।
१३२. बेलबारीलाई खरको छानामुक्त नगर बनाउने नीतिलाई अवलम्बन गरिनेछ ।
१३३. वडाहरू जोड्ने मूल सडकहरूलाई सडक अधिकार क्षेत्र १६ मी. भन्दा बढी कायम गरि सौन्दर्यीकरण, हरियाली प्रवर्धन तथा फुटपाथ व्यवस्थापन गर्दै लगिनेछ ।
१३४. नगरपालिकाको केन्द्रबाट ग्रामिण क्षेत्रमा बसोवास गर्ने जनताको सहज पहुँच अभिवृद्धि गर्न आगामि आ.ब. देखि नगर बस सेवा संचालन गरिनेछ ।
१३५. नगरपालिकाको मुख्य सडक तथा बजार क्षेत्रमा सडक बत्ति जडान गरिनेछ ।
१३६. विद्युत प्रसारण लाइन सुधार गर्न तथा भोल्टेज व्यवस्थापन गर्न विद्युत प्राधिकरणसँग समन्वय गरी कार्य गरिनेछ ।
१३७. आगामि आ.ब. देखि बैकल्पिक उर्जा पर्वद्धन केन्द्रसँग भएको सम्झौता बमोजिम विद्युतीय चुल्हो वितरणको कार्य थालनी गरिनेछ ।
१३८. नगरपालिका क्षेत्र भित्र उचित स्थानमा ई चार्जिङ स्टेशन स्थापना गर्दै लगिनेछ ।

सूचना सञ्चार तथा प्रविधि : सूचना तथा सञ्चार पूर्वाधारको सूनिश्चितता

१३९. नगरपालिकाको वेबसाइटमार्फत प्रभावकारी रूपमा सूचना सम्प्रेषण गरी वडा कार्यालयहरूलाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाइनेछ ।
१४०. एफएम रेडियोसँग सहकार्य गरी स्थानीय भाषामा सूचना तथा समाचार तयार गरेर प्रसारण गरिनेछ ।
१४१. सामुदायिक एफएम र स्थानीय पत्रिका तथा अनलाइन पत्रिका प्रकाशनमा सहजीकरण र सहयोग गरिनेछ ।
१४२. डिजिटल र स्मार्ट नगरको अभियानलाई योजनाबद्ध रूपमा अगाडि बढाइनेछ ।

घ. वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन : नगरपालिकालाई वातावरण सन्तुलित हरित क्षेत्रको रूपमा विकास गर्ने

१४३. खाली रहेका सार्वजनिक जग्गा, नदी उकासको क्षेत्र, खेर गैरहेको जमिन र बगर क्षेत्रलाई हरित क्षेत्रको रूपमा विकास गरी आय आर्जनसँग आवद्ध गर्ने अभियान सञ्चालन गर्दै लगिनेछ ।
१४४. वन डढेलो र वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको चोरीनिकासी प्रभावकारी रूपमा नियन्त्रणका लागि समन्वय र सहयोग गरिनेछ ।
१४५. नगरपालिकाका सम्पूर्ण वडामा बाढी र कटान ग्रस्त क्षेत्रहरूको नक्साङ्कन गरी नियन्त्रणका उपायहरू अवलम्बन गरिनेछ ।
१४६. नगरपालिकाको विभिन्न क्षेत्रमा नदीबाट हुने कटान रोक्न संघ तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरी नदी नियन्त्रणका विशेष योजना अगाडी बढाइनेछ ।
१४७. विपद् जोखिम न्यूनीकरणको लागि आगामि आ.व. देखि नगरस्तरिय आपत्कालिन कार्य संचालन केन्द्र (LFOC) को स्थापना गरिनेछ ।
१४८. जैविक विविधता संरक्षणलाई विशेष महत्व दिइनेछ ।
१४९. सार्वजनिक जग्गा अतिक्रमणका विरुद्ध शुन्य सहनशिलताको नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
१५०. नगरपालिकाका प्रमुख जलाधार क्षेत्रहरूलाई “विशेष जलाधार क्षेत्र” घोषणा गरी ती क्षेत्रहरूमा संरक्षणका कार्यक्रमहरू लागू गरिनेछ ।
१५१. संकटापन्न ताल, नदी सिमसार क्षेत्र तथा पोखरीहरूको पहिचान , संरक्षण , संवर्धन र पुर्नउत्थान गर्ने कार्यको थालनी गरिनेछ ।
१५२. विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन उद्धार सम्बन्धित तालिम तथा पूर्वअभ्यास सञ्चालन गरिनेछ ।
१५३. विपद्बाट बच्ने उपायका बारेमा सचेतना कार्यक्रमलाई टोल विकास स्तरमा सञ्चालन गरिनेछ ।

वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन: स्वच्छ, सफा, हराभरा बेलबारी

१५४. दिशाजन्य लेदो व्यवस्थापन गर्न नीति तय गरि कार्यान्वयन गरिनेछ ।
१५५. स्वच्छ वातावरणका लागि जैविक डस्टबिनको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
१५६. हरित टोलको रूपमा विकास गर्ने स्वच्छ टोललाई सूचकको आधारमा पुरस्कार प्रदान गरिनेछ ।
१५७. खानी उत्खनन्, ढुंगा, गिट्टी, बालुवा तथा माटो उत्खनन् आदि कार्य गर्न प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गरी सोको अक्षरशः पालना गरिनेछ ।
१५८. विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलताको एकिकृत योजना बनाई क्रमशः कार्यान्वयन गरिनेछ ।

ड. संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र : बेलबारी नगरपालिकाको सरोकार, जनमुखी सरकार

१५९. नियमित रूपमा नागरिक सन्तुष्टि सर्वेक्षण गरी नगरपालिकाद्वारा प्रवाह हुने सेवामा रहेका जन गुनासो र चासोको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
१६०. सार्वजनिक अभिलेख प्रणाली व्यवस्थापन गरिनेछ ।
१६१. आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली, लिजा, एफआरए र आर्थिक विकास सूचकांक सम्बन्धी नीति, निर्देशिका र मापदण्डको आधारमा उच्चतम अंक प्राप्तिका लागि प्रयत्न गरिनेछ ।
१६२. वार्षिक खरिद योजना तयार गरी खरिद प्रकृयालाई थप व्यवस्थित गरिनेछ ।
१६३. अत्यावश्यक सेवा दमकल, एमबुलेन्स, शव वहान सेवालाई थप प्रभावकारी रूपमा परिचालन र व्यवस्थापन गरिनेछ ।
१६४. सार्वजनिक सुनुवाइ, सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक परीक्षण कार्यक्रमहरूलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।
१६५. अन्तर पालिकासँगको सहकार्य, समन्वय र असल अभ्यास, अनुभवको आदान प्रदानलाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ ।
१६६. राजस्व संकलनलाई करदातामैत्री बनाउन आवश्यक अध्ययन गरी सोहि अनुसारको प्रणाली विकास गरिनेछ ।
१६७. सीमान्तकृत वर्ग र महिला उद्यमीलाई व्यवसाय सञ्चालन गर्न मापदण्डका आधारमा विशेष सहूलियतको प्रबन्ध गरिनेछ ।

लागत सहभागिता र जनपरिचालन : जनताको संलग्नतामा नगरको विकास

१६८. भौतिक पूर्वाधार विकास निर्माण गर्दा सार्वजनिक तथा निजी क्षेत्रको समेत साझेदारी रहने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

१६९. टोल विकास संस्था मार्फत सञ्चालन हुने आयोजनाहरूको अपनत्व साथै प्रभावकारीतामा अभिवृद्धी गरी पूर्वाधार निर्माणका कार्यलाई गुणस्तरयुक्त र दिगो बनाउन निर्माण सामग्रीको गुणस्तर मापन गर्ने विषयलाई सुनिश्चित गरिनेछ ।
१७०. टोल विकाससँगको साझेदारीमा देहाय बमोजिम हुने गरी साना तथा मझौला आयोजना सञ्चालन गरिनेछ ।

क्र.स.	सहभागिता गर्ने क्षेत्र	नगरपालिकाले व्यहोर्ने प्रतिशत	साझेदारले व्यहोर्ने प्रतिशत	कैफियत
क.	ढल निकास (ड्रेन)	८५	१५	तोकिएको प्रतिशत साझेदारबाट नउठ्ने भएमा प्रचलित कानून बमोजिम ठेक्का बन्दोबस्ती गर्ने ।
ख.	ब्लक निर्माण	८०	२०	
ग.	एजिङ्ग	८५	१५	
घ.	ग्राभेल	९०	श्रमसहभागिता १० प्रतिशत	
ड.	माटो	८०	२०	
च.	ह्युमपाइप	ह्युमपाईप खरिद मात्र उपभोक्ता समितिबाट खरिद नहुने		
छ.	सिँचाइका लागि RCC कुलो निर्माण	८०	२०	
ज.	सिँचाइका लागि कुलो सफा	५०	५०	
झ.	सिँचाइका लागि RCC कुलो मर्मत	८०	२०	
ञ.	सिँचाइका लागि कुलो मर्मत	७०	३०	
ट.	नदी तटबन्धन			विपद व्यवस्थापन तथा न्यूनीकरण
ठ.	बाढी पहिरो नियन्त्रण पूर्वाधार, परकुपाइन			
ड.	पार्क निर्माण	८०	२०	
ढ.	बाटोको नयाँ ट्रक खोल्ने	९०	१० प्रतिशत श्रमदान	
ण.	सौर्य / वैकल्पिक उर्जा	८०	२०	
त.	सडक बत्ति / सौन्दरिकरण	८०	२०	
थ.	घेरावारा / जग्गा संरक्षण	८०	२०	
द.	सामाजिक / सामुदायिक / साँस्कृतिक भवन निर्माण	८०	२०	
ध.	कल्भर्ट निर्माण	९०	१० प्रतिशत श्रमदान	
न.	खेलमैदान	९०	१० प्रतिशत श्रमदान	
न.	मर्मत सम्भार	९०	१० प्रतिशत श्रमदान	

क्र.स.	सहभागिता गर्ने क्षेत्र	नगरपालिकाले व्यहोर्ने प्रतिशत	साझेदारले व्यहोर्ने प्रतिशत	कैफियत
प.	सार्वजनिक सौचालय			
फ.	भूमिगत सिँचाई	ठेक्का प्रकृया		

नोट : विद्यालयबाट हुने १० लाख भन्दा मुनिको आयोजनाहरूमा १० प्रतिशत श्रमदान मात्र लागु हुने । सो भन्दा माथिको आयोजनाहरू संचालन गर्दा २० प्रतिशत लागत सहभागिता हुनुपर्ने ।

१७१. टोल विकास संस्थाले आयोजना कार्यान्वयन गर्दा उपभोक्ता निर्माण उपसमिति मार्फत गर्न सकिनेछ र सो समिति गठन गर्दा अनिवार्यरूपमा जनप्रतिनिधिको रोहवर भएको हुनुपर्नेछ ।
१७२. आयोजनाको अनुगमन संस्थाको काम टोल विकास समितिले गर्ने र टोल विकास संस्थाको अनुगमन प्रतिवेदन सहित अन्तिम भुक्तानीका लागि वडामा सिफारिस गर्नुपर्नेछ ।
१७३. दुई वा सो भन्दा बढी टोल विकास संस्थाको सिमाना वा क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने आयोजनाको हकमा सम्बन्धित टोल विकास संस्था सम्मिलित संयुक्त बैठकले निर्माण/मर्मत उपसमिति गठन गरी टोल विकास संस्थाले संयुक्तरूपमा अनुगमन गरी भुक्तानीका लागि वडामा सिफारिस गर्नुपर्नेछ ।
१७४. बुँदा नं. १७३ बमोजिम गठन हुने निर्माण/मर्मत उपसमितिलाई टोल विकास संस्था सम्मिलित संयुक्त बैठकले तत् टोल विकास संस्थाहरूमध्येबाट कुनै एक टोल विकास संस्थाको बैंक खातामा कारोबार गर्न र छाप प्रयोग अनुमति दिने निर्णय गर्नुपर्नेछ ।

उप प्रमुख

नितु थापा कोइराला

२०८२।३।१०